

“NAQQOSHLIK SAN`ATINI TASVIRIY SAN`ATDAGI TUTGAN O`RNI”

Sattorova Sarvinozxon Ortiqboy qizi

QDPI o`qituvchisi

Ismoilova Oygul Oybek qizi

QDPI talabasi

sarvinozsattorova23@gmail.com

tel: + 99890 566 91 11

Annotatsiya

Xalq amaliy san`ati o`quvchilarda badiiy didni o`stirish bilan bir qatorda ularda borliqni idrok etish madaniyatini va ularga nisbatan estetik munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. U o`quvchilarning badiiy mayllarini amaliy jihatdan to`g`ri yo`naltirish, keyinchalik uy jihozlari, kiyim-kechaklarga to`g`ri munosabatda bo`lishiga, qadimgi va hozirgi zamon amaliy-bezak san`ati asarlarining estetik mohiyatini tushunib yetishga ko`maklashadi. Ushbu maqolada shu haqida ma`lumot beriladi.

Kalit so`zlar: Naqqoshlik, Amaliy bezak, naqqoshlik maktablari

" МЕСТО ЖИВОПИСИ В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ "

Сатторовой Сарвинозхан дочь Ортикбой, преподаватель КГПИ

Исмаиловой Ойгуль дочь Ойбек – студентка КГПИ

sarvinozsattorova23@gmail.com

телефон: + 99890 566 91 11

Абстрактный

Помимо развития художественного вкуса у учащихся, народное творчество служит формированию культуры восприятия бытия и эстетического отношения к ним. Он направлен на то, чтобы направить художественные наклонности учащихся в практическое русло, правильно относиться к предметам интерьера и одежде, понять эстетическую сущность произведений прикладного и декоративно-прикладного искусства древности и современности. В этой статье представлена информация об этом.

Ключевые слова: живопись, практическое украшение, школы живописи.

“THE PLACE OF PAINTING ART IN FINE ARTS”

Sattorova Sarvinozkhan the daughter of Ortiqboy, teacher of KSPI

Ismailova Oygul Oybek's daughter is a student of KSPI

sarvinozsattorova23@gmail.com

phone: + 99890 566 91 11

Abstract

In addition to developing artistic taste in students, folk art serves to form a culture of perception of existence and an aesthetic attitude towards them. It aims to direct the students' artistic inclinations in a practical way, to have a correct attitude towards home furnishings and clothes, and to understand the aesthetic essence of works of applied and decorative art of ancient and modern times. they say. This article provides information about this.

Keywords: Painting, Practical decoration, painting schools,

Borliqni kuzatar ekanmiz, bizni qurshab turgan olam turli-tuman ranglardan iborat ekanligini ko`rib hayratga tushamiz. «Bu ranglarda qanchalik ma`no yotadi?» - deb o`yga tolasan. Ajdodlarimiz tabiatning shu sirli olamiga hayratga tushib, asrlar davomida uni o`rganib kelishgan. Har bir rang bir olam ma`noni anglatadi. «Nima uchun tabiat yashil rangda yaratilgan? Buning sababi nimada? Agar tabiat qizil yoki sariq rangli bo`lsa, qanday ma`noni anglatgan bo`lar edi? Qaysi ranglar inson kayfiyatini ko`taradi? Qay biri salbiy yoki ijobiy ta`sir ko`rsatadi? Inson yoki hayvonlarning ranglari orqali ular salomatligini aniqlasa bo`ladimi?».

Asrlar davomida ajdodlarimiz, fan arboblari muayyan darajada ilmiytadqiqot ishlarini, tajribalarni o`tkazib kelishmoqda. Hozirda, hatto ba`zi rivojlangan mamlakatlarda maxsus rang institutlari va ilmiy laboratoriyalar bu borada samarali faoliyat ko`rsatib kelishmoqda. Bu o`rinda Yaponiyaning Tokio shahridagi dunyoga mashhur rang institutini ta`kidlash mumkin. Yirik olimlar tomonidan rang tufayli ramziy ma`noda «so`zlashish», ranglar vositasida insonlarni davolash, tarbiyalash, ranglar jilg`asi orqali falsafiy fikr yuritish, rang orqali insonlarning ichki dunyosini anglash, shuningdek, ranglarning qishloq xo`jaligi unumdorligini oshirishda, iqtisodda va boshqa masalalarni ijobiy hal etishdagi mavqeyi haqida tadqiqotlar olib borilmoqda.

Ma`lumki, ta`lim tizimida rangshunos fani o`rgatiladi. Lekin, hozirgi zamon talabiga javob beradigan darslik o`quv-qo`llanma, elektron versiya vaboshqalar yetarli emas. Rangshunoslik fanining o`qitish metodikasi bo`yicha ilmiy tadqiqot ishlari deyarli olib borilmagan. Ajdodlarimizni amaliy san`at turlaridan qoldirgan ma`naviy merosiga murojaat qilsak, qanday buyum yoki bezak bo`lmasin, ular shakl, rang va hajmga ega. Masalan, o`sha bezakning rangi inson psixikasiga turlicha ta`sir etadi, bu ranglar o`ziga xos ramziy ma`noga hamda shifobaxsh xosiyatga ega bo`ladi. Shunday ekan amaliy san`atning bo`lajak usta - muallimi rangshunoslik fanini chuqur va atroflicha bilishi zarur.

Xalq amaliy san`atini o`rganish o`quvchilarning borliqqa estetik munosabatini shakllantirish va badiiy fikr doirasini kengaytirish borasidagina emas, balki u bolalarning tasviriy ijodiy

<https://conferencea.org>

faoliyatida ham alohida ahamiyat kasb etadi. O'quvchilar qadimgi xalq hayoti bilan bog'liq bo'lgan mavzuda rasm ishlar ekanlar, ular bevosita uy jihozlari (so'zana, gilam, patnis, lagan, tovoq, choynak, piyola, quticha, oftoba, la'li, qumg'on, xum, sandiq, choyidish, xontaxta, panjara va h.k), yog'och va ganch o'ymakorligi buyumlarini tasvirlashlariga to'g'ri keladi. Bunda ularga xalq amaliy san'atidan olgan bilim va tushunchalari qo'l keladi.

Xalq amaliy san'ati asarlari odamlarning kundalik turmush ehtiyojlarni qondirish, tevarakatrofga, bog'-rog'lar, uylarni tashqi va ichki ko'rinishiga go'zallik kiritishga xizmat qiladi. Bu san'at dastgox, san'atdan o'zining bevosita xalq, ehtiyojlariga moslanganligi bilan farq qiladi va inson hayotida ishlatiladigan buyumlarning mazmuni bilan bog'lanadi. Amaliy-bezak san'atida xayotdagi mavjud narsalar (masalan, gullar, hayotiy lavhalar va hokazolar) aks etadi. Lekin, ular mustaqil xususiyatga ega bo'lmasdan, ma'lum bir buyum mazmuni va shakli bilan bog'lanib, uni bezashga xizmat kiladi. Amaliy san'at buyumlari birmuncha erkin-ijodkor tafakkuri maxsuli sifatida yaratiladi va u tevarak- avtrofga fayz kiritishga qaratilgan bo'ladi. Masalan, jimjimador ustun, eshik, darvozalar, devorlarning tashqi va ichki tomonlariga ishlanadigan rangli naqsh va bo'rtma tasvirlarni bunga misol qilib ko'rsatish mumkin. Xalq amaliy san'ati juda qadim zamonda paydo bo'lib, xalq hunarmandchiligi tarzida rivojlanib san'atning eng qadimgi rivoj topgan va barhayot turi bo'lib kelgan.

Ma'naviyat keng ma'noda ma'rifat, ma'daniyat tushunchalarini ham o'z ichiga qamrab oladi. Ahloqiy tarbiya esa shaxsning ona Vatani, hulqi, boshqa millat vakillari, mehnat, insonlar va o'z-o'ziga bo'lgan munosabatini majmuidir.

Naqqoshlik, naqshkorlik — amaliy san'atning qadimgi sohasi; naqsh yaratish kasbi. Naqqosh usta qog'ozga yoki matoga naqsh mujassamotini yoki naqsh taqsimini chizib oladi (ayniqsa, girih va islmiy kabi murakkab naqshlarda), axta, andoza tayyorlaydi. Amaliy san'at ustalari 2 xil usulda bezak yaratadilar: naqqoshlar tayyorlagan axta, andoza yordamida hamda naqsh (gul) to'g'ridan-to'g'ri bezash jarayoni-daustalar tasavvurining mahsuli sifatida yaratiladi.

Naqqoshlikda naqsh, bezakni malakali naqqosh ustalar chizib beradilar, bunday naqshlarni me'morlik, gilamchilik, kashtado'zlik, kandakorlik va boshqa dagi naqsh mujassamotlarida birday uchratish mumkin. Naqsh yaratish ustadan did, mahoratdan tashqari qunt, uzoq mashq-malaka talab qiladi. Naqqoshlar o'tmishda xalq ustalarining eng bilim-don, iste'dodli qismini tashkil etgan, ular ustodlarda ta'lim olgan, turli fanlar (adabiyot, musiqa, tarix, kimyo, matematika)ni yaxshi bilgan.

Bizgacha yetib kelgan, xalqlarimizning axalq amaliy bezak san'at turlari ichida naqqoshlik alohida o'ringa ega. Avvalo naqsh nima va u qayerlarda, nimalarda uchrashi haqida ta'rifini bilishimingiz kerak. Naqshlar asosan biron bir buyumni bezatishda ishlatiladi.

Naqqoshlik san'ati qadim qadimdan mashxur va insonning moddiy muxitini go'zallashtirishga, estetik boyitishga xizmat qilib kelgan. Xalq ustalari tomonidan jilolangan

<https://conferencea.org>

me'moriy obidalar, turar joy va ro'zg'or buyumlari go'zallikni idrok etishimiz, ma'naviyatimiz va o'zligimizni chuqurroq anglashimiz borasida bebahodir.

Bu go'zal naqshlar ajoyib naqqoshlar tomonidan yaratilgan bo'lib, asrlar davomida bunyod topdi, rivojlandi, me'morchilik hamda tasviriy san'at rivoji bilan bog'langan holda takomillashib bordi.

Farzandlariga yoshlik chog'laridan hunar o'rgatib kelgan xalqimiz o'zining an'alaridan, urf-odatlaridan, turli ma'naviy meroslaridan unumli foydalanib keladi.

O'zbekiston hududidagi arxeologik qazilmalardan Xorazm, So'x, Baqtrya va boshqa viloyatlarda naqsh san'atining rivojlanganligi ma'lum. Olimlarimiz Surxondaryo viloyatidagi fayoztepa, Dalvarzintepa budda ibodatxonalarida qazilmalaridan topilgan rasm, naqsh qoldiqlari orqali isbotlab berdilar.

Bugungi kunimizda ham xalqimizning an'alarini, usta va shogird asosida yoshlarimizga hunar o'rgatishga katta e'tibor berilmoqda.

Ayniqsa oliy ta'lim muassasalarini, turli san'at akademik litsey va kasb-xunar kollejlarda yoshlarning kasb-hunar faoliyati bilan shug'ullanishlari uchun zarur shart-sharoitlarni vujudga keltirish, ularni mutaxassisliklar yo'nalishlari bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarni berish uchun samarali mehnat qilinmoqda. Shuningdek, buyuk ma'naviyatimizni tiklash va uni yanada yuksaltirish yo'lida ta'lim-tarbiya tizimini yuksaltirish muxim ahamiyatga egadir.

Naqqoshlik san'ati ham hunar, ham san'atdir. Bu va bu kabi san'at turlarini egallash yoshlarning badiiy madaniyatini, tafakkurini, dunyoqarashi va estetik didini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Naqqoshlik san'ati asrlar davomida ajdodlarimiz tomonidan ko'z qorachig'iday asrab-avaylab kelindi va kelinmoqda. Hozirgi yosh avlod uni qabul qilib olarkan, o'z oldida turgan mas'uliyatni bir daqiqa ham unutmashligi lozim.

O'rta Osiyo hududidagi me'moriy yod-gorliklar, arxeologik qazilmalar naqqoshlikning bu yerda qadimdan rivojlanganligini ko'rsatadi. Amaliy bezak san'ati turlari (kulollik, miskarlik, zargarlik, gilamchilik, kashtado'zlik, kandakorlik va boshqalar) hamda me'morlikning taraqqiyoti naqqoshlikning ham rivojini taqozo etdi. Qo'yqirilganqal'a, Tuproqqal'a, Ko'hna Urganch, qad. Ter-miz, Ayritom, Bolaliktepa, Varaxsha, Afrosiyob va boshqa joylardan topilgan turli xil uslubdagi naqsh namunalari jozibadorligi ajdodlarning yuksak madaniyatidan darak beradi. Naqqoshlik, ayniqsa, o'rta asrlarda (9—12, 14—15, 18—19-asrlar)da keng tarqaldi. Kito-bat san'atida qo'lyozmalarni mo'jaz asarlar bilan bezashda naqqoshlik, musavvirlik asosiy o'rin tutadi; me'morlikda naqshlarni qo'llash, ayniqsa, taraqqiy etib, o'z qonunqoidalari hamda uslublari, o'ziga xos ranglar uyg'unligiga va mustaqil mujassamotlariga ega bo'lgan.

<https://conferencea.org>

O'zbekistonning turli viloyatlaridagi me'moriy yodgorliklar, idish, buyum, mehnat qurollaridagi naqshlarda umumiylik ko'zga tashlansada, Buxoro, Xiva, Farg'ona, Toshkent va boshqa joylarda shu yerlarning o'ziga xos naqsh uslublari vujudga kelgan. Naqqoshlik avloddan-avlodga o'tgan, shogirdlar ustozlaridan o'rgangan naqsh namunalarini iste'dodlari darajasida boyitib borganlar, naqqoshlikni rivojlantirganlar. O'zbekiston hududi (turli mintaqalari)da o'ziga xos bo'lgan naqqoshlik maktablari shakllangan. Shunga ko'ra, Xorazm, Buxoro, Samarqand, Farg'ona vodiysi, Toshkent naqqoshliki ayrim o'ziga xos xususiyatlari bilan bir-biridan farqlanadi. 20-asr o'rtalaridan naqqoshlik bezak mujassamotlariga tasvirlar (me'moriy obi-dalar, kishilar portretlari va boshqalar) ham kiritila boshlandi. Jumladan, kandakori buyumlar bezagida me'moriy obi-dalar, chinni buyumlar bezagida esa atoqli kishilarning portretlari va boshqa o'z ifodasini topdi.

20-asr 90-yillaridan naqqoshlik ustalari ijodiy markaz va uyushmalarga birlashgan holda ijod qilmoqda. "Us to" "Musavvir", "Hunarmand" ustalari ijodi diqqatga sazovor. naqqoshlik keng taraqqiy etgan bo'lib, ustalar yangi qurilayotgan inshootlarda hamda madaniy yodgorliklarning ta'mirida faol ishtirok etmoqda. Bevosita ularning ishtirokida "Oqsaroy" qarorgohi, Oliy Majlis binosi, Temuriylar tarixi davlat muzeyi, "Turkiston" konsert zali, O'zbekiston konservatoriyasi binolari bezalgan. Usta naqqoshlardan M. To'rayev, A. Ilhomov, S Mahmudov, Q. Shoislomov, H. Nuraliyev, S. Shukurov va boshqa naqqoshlik rivojiga katta hissa qo'shdilar. Naqqoshlik buyumlari bilan ustalar xorij ko'rgazmalarida qam faol qatnashadi.

Malakali naqqosh ustalar qadimdan usta-shogird usulida tayyorlangan. Hozirgi kunda ham shu usulda naqqosh ustalar tayyorlash saqlangan, shuningdek, maxsus bilim yurtlari, kollejlarda, ba-diiy markazlarda N. bo'yicha ham muta-xassislar tayyorlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ortiqboy, S. S., & Makhsudali, J. (2022). A Desire Sung in a Pattern. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 3(5), 6-9.
2. Sattorova, S. O. (2021). PATTERN SUNG ON THE CARPET. Экономика и социум, (5-1), 445-448.
3. Abdurahimovich, M. A., & Qizi, S. S. O. (2020). Master Student Etiquette. www.conferencepublication.com, 22.
4. Sattorova, S., & Nabieva, S. (2020). The role of fine art in technology science. Scientific research results in pandemic conditions (COVID-19), 1(02), 167-171.
5. Prozorova, M. N., Zharkov, A. D., Zharkova, A. A., Khamdamova, V. A., Sattorova, S. O., & Losev, V. S. (2021). University graduate career potential in digital transformation period: Features and problems of formation. Linguistics and Culture Review, 5(S3), 1574-1585.

6. Khaydarovich, A. A. (2020). Colors in Descriptive Art. International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development, 2(12), 20-22.
7. O‘zbekiston san’ati. Sharq nashriyoti. Toshkent – 2001-yil. 26-bet
8. R.Hasanov. Tasviriy san’at asoslari. G‘.G‘ulom nash. Toshkent – 2009-yil.
9. N.Abdullayev. O‘zbekiston san’ati tarixi. O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. T. 2007-y.
10. Mamadjanovich, Batir Baratboyev, and Sharaboyev Ulugbek Muhamedovich. "A Look at the History of Pottery." International Journal on Orange Technologies 2.10: 128-130.
11. Mamajanovich, Batir Baratboyev, and Sharaboyev Ulugbek Muhammedovich. "Combination of Genres in Painting." International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development 2.12: 42-47.
12. Баратбоев, Ботир. "Ўрта Осиё қадимги халқларининг амалий санъат безакларида рамзийлик масаласи." Общество и инновации 3.2/S (2022): 437-441.
13. Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "THE IMPORTANCE AND PLACE OF BAHODIR JALOLOV'S WORK IN THE DEVELOPMENT OF MAJOR COLOR PICTURES OF UZBEKISTAN." Archive of Conferences. 2021.
14. Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "Importance and place of Bahodir Jalolov's work in the development of Uzbekistan's majestic color image." Texas Journal of Multidisciplinary Studies 2 (2021): 173-174.
15. Ravshanbekovich, Mamatqulov Rashidbek. "IMPORTANCE OF FINE ARTS IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.10 (2022): 1008-1013.
16. Абдуллаев, Алимардон Хайдарович. "FEATURES OF DRAWING ACTIVITIES BASED ON IMAGINATION AND MEMORY." Scientific Bulletin of Namangan State University 1.3 (2019): 340-343.
17. Khaydarovich, Abdullaev Alimardon, and Sharaboev Ulugbek Muhammedovich. "The role of rishton school of culture in the development of applied art on the basis of national and modern tendencies." Academicia Globe: Inderscience Research 3.05 (2022): 22-26.
18. Khaydarovich, Abdullayev Alimardon. "Colors in Descriptive Art." International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development 2.12 (2020): 20-22.
19. Mamatov, I., and A. Abdullayev. "COLOR INTERPRETATION OF FORM, COLOR HARMONY AND IMAGE INTEGRITY." Academicia Globe: Inderscience Research 3.9 (2022): 1-7.
20. Abdullaev, A. Kh, and I. G. Sodiqova. "THE ROLE OF RISHTON SCHOOL OF CULTURE IN THE DEVELOPMENT OF APPLIED ART." Экономика и социум 5-1 (2021): 11-15.

21. Абдуллаев, Алимардон Хайдарович. "РИШТАНСКИЙ ГОНЧАР-УСТА РУСТАМ УСМОНОВ." NovaInfo. Ru 1.61 (2017): 452-461.
22. Эргашев, М. Ю. "ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ ЦЕННОСТИ НАШИХ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ НЕРАЗРЫВНО СВЯЗАНЫ." Экономика и социум 5-2 (2021): 657-660.
23. Yuldashevich, Ergashev Madaminjon. "The Use of Innovative Technologies in the Teaching of Fine ARTS in the System of Continuing Education." International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development 2.12 (2020): 23-26.
24. Ergashev, M., and I. A. Raxmonov. "METHODS OF USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF DRAWING IN THE CONTINUOUS EDUCATION SYSTEM." American Journal of Technology and Applied Sciences 5 (2022): 41-45.
25. Ashurovich, Botayev Ahmadali, Ergasheva Orifaxon Kholmurodovna, and Ilyosjon Mamatov Ilhomovich. "To the Development of Graphics in Central Asia Great Scientists Who Have Contributed." International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development 3.1 (2021): 14-16.
26. Ikromov, Muhammadanasxon Hakimjon Ogli, and Zulhayoxon Muhtorjon Qizi. "MARKAZIY OSIYODA GRAFIKANING RIVOJLANISHIGA HISSA QO'SHGAN BUYUK OLIMLAR." Central Asian Academic Journal of Scientific Research 2.5 (2022): 627-630.
27. MUBINAKHON, IKRAMOVA, and IKRAMOV MUHAMMAD ANASKHON. "The Importance of Using the Ict to Increase the Efficiency of Education." JournalNX 7.1: 106-108.
28. Makhmudovich, Gulyamov Komiljon, and Ikromov Muhammad Anasxon Hakimjon o'g. "DEVELOPMENT OF CHILDREN'S ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES IN THE PROCESS OF TEACHING UZBEK FOLK APPLIED DECORATIVE ARTS." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.5 (2022): 957-963.
29. Mamajonova, Shakhnoza, and Gulkhayo Mamajonova. "Informatization and Technology of Education System-A Social Need." Middle European Scientific Bulletin 22 (2022): 285-287.
30. Sattorova, Sarvinoz, and Shakhnozakhon Nabieva. "The role of fine art in technology science." Scientific research results in pandemic conditions (COVID-19) 1.02 (2020): 167-171.
31. Abdurahimovich, Muhammadjon Azizov, and Sattorova Sarvinoz Ortiqboy Qizi. "Master Student Etiquette." www. conferencepublication. com (2020): 22.

<https://conferencea.org>

32. Sattorova, S. O. "PATTERN SUNG ON THE CARPET." Экономика и социум 5-1 (2021): 445-448.
33. Mamadjanovich, Batir Baratboyev, and Sharaboyev Ulugbek Muhamedovich. "A Look at the History of Pottery." International Journal on Orange Technologies 2.10: 128-130.
34. Mamajanovich, Batir Baratboyev, and Sharaboyev Ulugbek Muhammedovich. "Combination of Genres in Painting." International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development 2.12: 42-47.
35. Баратбоев, Ботир. "Ўрта Осиё қадимги халқларининг амалий санъат безакларида рамзийлик масаласи." Общество и инновации 3.2/S (2022): 437-441.